

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimtieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2018 m. gegužės 4 d.

Nr. 17 (1279)

Švenčiame Motinos dieną

Pirmajį gegužės sekmadienį – gražiausiu laiku, kai gamta alsuoja gyvybe ir skleidžiasi nuostabiausiais žiedais, minime Motinos dieną. Savo Mamas, Močiutes pasveikiname gražiausiais ir šilčiausiais žodžiais, dėkojame už suteiktą gyvybę, kasdienį rūpestį, išdalintą gerumą.

Sveikiname visas Mamas – jaunas ir sulaukusias garbingo amžiaus. Linkime sveikatos, gražų gyvenimo dienų, svajonių išsipildymo. Būkite laimingos, apsuptyos vaikų ir artimųjų meile, dėmesiu ir pagarba.

LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas,
LPKTS valdyba ir pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė,
„Tremtinio“ redakcija

Lėlių teatro scenoje – premjera pagal partizano Juozo Lukšos-Daumanto atsiminimus

Kauno lėlių teatro scenoje balandžio 14 ir 28 dienomis įvyko autentiškais partizano Juozo Lukšos-Daumanto atsiminimais paremta spektaklio „Kudlius ir miško broliai“ vaikams nuo 10 metų ir visai šeimai premjera.

Pastatymo autorė ir režisierė Agnė Sunklodaitė, remdamasi ilgamete kūrybos vaikams patirtimi Vilniaus Keistuolių teatre, „Labaiteatre“ bei Kauno lėlių teatre, patraukliai ir suprantamai su jaunaisiais žiūrovais kalba apie vieną tragiškiausią praėjusio šimtmečio laikotarpį, gvildena sudėtingas etines, moralines ir pilietines temas.

„Nusistovėjusi tradicija, jog lėlių te-

atras turi būti tik pramoginis, spalvotas, „apibarstytas cukraus pudra“. Nesu prieš gerą pramogą, bet neįmanoma visą laiką tik linksmintis. Todėl raginu žiūrovus nebijoti sudėtingų temų, – į premjera kvietė režisierė A. Sunklodaitė.

Spektaklio siužetinį pagrindą sudaro Kauno universiteto studento Juozo Lukšos išgyvenimą, tiesos ir laisvės prieškaras neatneša taip lauktos ramybės ir taisos. Smulkaus ūkininko sūnus Juozas, Kauno universiteto studentas, grįžta į mokslus, naivai tikėdamasis, kad Lietuvos šviesuoliams pavyks vienaip ar kitaip rasti išeitį ir nesusirgti „raudonuoju ma-

ru“, tačiau realybė pasirodo žiauresnė ir Juozas su draugais nusprenčia nutrauktį mokslus ir išeiti į mišką partizanauti, taip tikėdamasis iškovoti Lietuvai laisvę. Deja, Juozas tampa daugelio savo draugų žūties liudininku, o svajonėms apie laisvę lemta sudužti.

Spektaklyje partizano Juozo tragiską gyvenimo istoriją pasakoja jo ištikimas draugas šuniukas Kudlius – visiškai išgalvotas personažas. Anot spektaklio režisierės A. Sunklodaitės, atrasti šį personažą įkvėpė jos pačios namuose auginamas šuo: „Norėjosiu surasti tokį padarą, kuris būtų labai žmogiškas, kuris puikiai suprastų, kas yra

vienišumas, prieraišumas, ir kuris žinočių, kad viltis žūsta paskutinė.“

„Kudlius ir miško broliai“ – vilties, nuotykių, liūdesio ir pasididžiavimo kupinas spektaklis apie žmogaus pasirinkimą būti laisvam. Be jokių kompromisų ar išlygų.

Spektaklio kūrybinė komanda: autorė ir režisierė Agnė Sunklodaitė, dailininkė Giedrė Brazytė, kompozitorius Deividas Gnedinas, vaizdo projekcijų kūrėjas Mantas Bardauskas, aktoriai Rokas Lažaunykas, Mindaugas Ancevičius, Remigijus Endriukaitis, Mindaugas Černiauskas ir Dominyka Budinavičiūtė.

KVLT informacija

Širvintų filialo susirinkimas

Balandžio 20 dieną Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Širvintų filialo nariai rinkosi į ataskaitinį – rinkiminį susirinkimą. Susirinkimas vyko Kultūros centro posėdžiu salėje.

Visiems susirinkusiems durnai su giedojus V.Kudirkos „Tautišką giesmę“, filialo pirmininkė Irena Vasiliauskienė pasiūlė tylos minute pagerbtį į Amžinybę iškeliavusius tremtinius ir politinius kalinius.

Filialo narius pasveikino rajono merė Živilė Pinskuvienė, LPKTS valdybos narė Aldona Kalesnikienė. Gražiai atliekamomis tremtinių dainomis pradžiugino Širvintų rajono kultūros centro politinių kalinių ir tremtinių mišrus choras, kuriam va-

dovauja Jonas Barbaravičius.

Pasibaigus iškilmingai ižanginei dailiai, salėje pasiliiko filialo nariai, pirminkės kvietimu buvo patvirtinta susirinkimo darbotvarkė. LPKTS Širvintų skyriaus ataskaitą už 2016–2017 metus pristatė pirmininkė Irena Vasiliauskienė.

Gausybe nuotraukų, primenančių vykusius renginius, įsimintinas akimirkas iš organizuotų žygijų partizanų takais, susitikimų su knygų apie tremtų autoriais ir kita, iliustruota ataskaita buvo patvirtinta bendru sutarimu.

Ypač įsiminė renginiai – tai ir 2017 metų spalio mėnesio jau tradiciniu tapęs žygis Didžiosios Kovų apygardos partizanų mūšių vietomis, sutraukęs virš 150 dalyvių ne tik iš Širvintų rajon-

no, bet ir iš Molėtų, Vilniaus, Ukmergės, kitų Lietuvos vietų, knygos „Tremties vaikai“ bei LGGRT centro parodos pristatymas Širvintų Ignu Šeinius viešojoje bibliotekoje, jaunimo grupės, sportininkų ir filialo narių aktyvus dalyvavimas Ukmergėje Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės šventėje.

Po bendru sutarimu patvirtintos finansinės ataskaitos, kurią pristatė Irena Kavaliauskienė, buvo patvirtinta balsų skaičiavimo komisija ir pradėti rinkimai į naujają valdybą.

Valdybos nariais tapo Irena Vasiliauskienė, Irena Kavaliauskienė, Česlovas Davidavičius, Jūratė Barbaravičienė, Rimutė Ona Kadžienė. Išrink-

ta ir revizijos komisija. LPKTS Širvintų filialo pirmuinke išrinkta Irena Vasiliauskienė, pavaduotoja – Rimutė Ona Kadžienė, sekretore – Irena Kavaliauskienė.

Po prisistatymu į skyrių priimti trys nauji nariai: Rimantas Miniauskas, Ingrida Baltušytė, Kristina Šlepikienė, ir apdovanoti aktyviausiai filialo veikloje dalyvavę nariai: Vytautas Matijošius, Kazimieras Autukevičius, Jonas Barbaravičius, Genutė Piškinienė, Irena Kavaliauskienė. 2018 metų gruodžio 11 dieną sukaiks 30 metų nuo tremtinių veiklos Širvintų rajone. Vienbalsiai nutarta ruoštis paminėti šią išpudingą datą.

Irena VASILIAUSKIENĖ

Istorinę atmintį naikinanti optimizacija

Turbūt jau visi pastebėjote premjero S. Skvernelio išvedžiojimus apie santiokyti su Rusiją šildymą bei replikas, kad néra aišku, ar tikrai Rusija nuodijo S. Skripalį. Profesionalus, kurie teigia, kad ryšių su Rusija atkūrimui néra nei galimybė, nei poreikio (rutininiai klausimai sprendžiami diplomatiname lygyje), premjeras išvadina „atitrūkusiais nuo realybės“ ir „malančiais liežuviais“.

Tad šitame kontekste kyla pagrįstas nuogastavimas dėl sprendimų „apjungti“ nelabai apjungiamas institucijas – Lietuvių kalbos, Lietuvos istorijos, Lietuvių literatūros ir tauatosakos, Lietuvos kultūros tyrimų institutus ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrą (LGGRTC), kuris išskirtinai dirba istorinės atminties klausimu.

Premjero Skvernelio sudarytos darbo grupės tarpinės išvados teigia, kad penkias skirtingo profilio institucijas jungia vienas dėmuo – jie visi humanitarinės krypties, todėl vardan optimizacijos anokia bėda būtų juos visus patupdyti po vienu sparnu.

Savaime suprantama, pasiūlymas sukėlė didžiulį ažiotažą socialiniuose tinkluose, institutuose dirbančių žmonių nepasitenkinimą bei lietuvių literatūros, istorijos, kultūros ekspertų pasipiktinimą. Kiekvienas iš minėtų institutų dirba savo srities ekspertinių tiriamajų darbą, o LGGRTC rūpinasi sovietų ir nacių nu-

sikaltimų tyrinėjimų, rezistencijos ir valstybės istorinės atminties klausimais, tad bet kokia šių struktūrų konolidacijai atrodo įtartinai.

Taip pat įtartinai atrodo ir pats darbo grupės veikimo principas – bent jau Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos žmonės néra informuojami nei apie pasiūlymų turinį, nei apie perspektyvas, néra kviečiami į posėdžius ar išvadų pristatymus.

Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras nuo pat įkrimo 1993 metais yra viena solidžiausiai Lietuvosekspertinių agentūrų. Per šiuos beveik 25 metus centras nudirbo daug prasmigų darbų, išleido daugybę sovietų represijos Lietuvoje tyrinėjančių knygų, išspausdinone vieną partizanų dienoraštį (kad ir, pavyzdžiu, antrajį partizano Vanago atsiminimų leidimą).

Taip pat buvo bei tebéra svarbi centro politinė laikysena momentais, kai sovietų okupacijos nusikaltimai ar partizanų indėlis į valstybingumo atkūrimą tam tikrų politinių jėgų būdavo kvestionuojami. Tokiais momentais centras solidžiai pateikdavo grynas faktus ir panaikindavo galimybę manipuliuoti jautriusiai mūsų istorijos įvykiams.

LGGRTC koordinuojamas Okupacijos ir rezistencijos muziejus taip pat atlieka kertinę istorinės atminties funkciją. Autentiški KGB rūsiai – pirmoji vieta, į kurią norisi vesti į Lietuvą atvykusius užsienio kolegas, bi-

čiulius, kur geriausiai jausti žiaurios mūsų istorijos dramas. Kartu muziejus yra atsakingas už visą puokštę smulkesnių su sovietų represijomis ir partizanų rezistencija susijusiu muziejų globą regionuose. Taigi centras ir muziejus užsiima kertine istorinės atminties edukacijos misija.

Pagal Vyriausybės planą, sujungus penkias institucijas į vieną, bus galima „efektyviai įgyvendinti bendrą visiems humanitarinių mokslo institutams lituanistikos prioritetu misiją“ ir ją susieti su „valstybei ir visuomenei aktualiaisiai uždaviniais“. Sunkiai išsivaidzuoju pretekstą, kaip vardan efektyvumo galima suniveliuoti lietuvių tauatosaką, LDK istoriją ar partizanų rezistenciją tiriančias struktūras.

Pati idėja peržiūrėti institutų veiklą néra bloga. Kaip ir visose valstybės išlaikomose struktūrose, spręstinų klausimų ir čia gali netrūkti, tad siekis apžvelgti jų veiklą néra iš esmės blogas. Tačiau toks variantas, kuris šiandien šmēžuoja Vyriausybės koridoriuose, yra akivaizdžiai nepasvertas, paskubomis rengtas ir griaunantis tikrajį institutų bei Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centro misiją.

Keistai ir nenuovokiai atrodo Skvernelio darbo grupės siūlymas šiomis dienomis keisti esamą padėtį būtent Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centre. Juk vykstant informaciniams karui, centras atlieka fundamentalią užduotį pateikti faktus ten,

kur siekiama juos iškraipyti. Kai vos ne kasdien matome bandymus manipuliuoti 20 amžiaus istorija, sovietų nusikaltimais ar mūsų laisvės kova, centras yra kaip niekad svarbus. Nebent R. Karbauskis mano, kad centro nereikia, nes pinigų reikia kitur.

Laiko vis dar yra, Vyriausybės darbo grupės planai, nors ir ant stalo, tačiau kol kas preliminarūs. Reikia tikėtis, kad vadinamosios ekspertinės darbo grupės atsižvelgs į racionalias pastabas ir neardys to, kas šiandien ypač svarbu.

Tikiuosi, kad premjeras S. Skvernelis imsis lyderystės dėl Lietuvos interesų. Neužtenka pasitelkus nuožmiai kūno kalbą kartoti apie gynybai padidintas lėšas – niekas dėl to ir nepriekaišttauja; priekaišttauja, kad biudžeto pertekliaus amžiuje galima padaryti daugiau: nusimatytu didinti resursus krašto apsaugai, padidinti finansavimą Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro darbuotojams ir tyrimams, nenaikinti prie Vyriausybės veikusios Istorinės atminties puoselėjimo programos.

Taip pat labai noriu palinkėti premjerui išminties ir orumo, komentuojant visiems akivaizdū faktą – Kremliaus nusikalstamą veiklą, nuodijant žmones. Tikiuosi, neteks sulaukti pareiškimų, kad Krymas teisėtai paimtas iš Ukrainos, ar kad niekas neįrodė, jog Sausio 13-ają sovietai vykdė ginkluotą agresiją.

Radvilė MORKŪNAITĖ-MIKULĒNIENĖ

Įvykiai, komentarai

Su opozicija valdantieji nusiteikę susidoroti, o ne diskutuoti

Labai įdomūs tie rinkėjai: ima ir išrenka kokius nors „jauniausius“, „gražiausius“, „valstietiškiausius“, „turtingiausius“, bet netrukus patys pradeda piktintis tais išrinktaisiais, o kad nereikėtų prisiimti atsakomybės už tokį „ižvalgų“ pasirinkimą, pradedama skleisti migla – „visi jie vienodi“. Taip suplakami į vieną krūvą aferistai, tų „ižvalgių“ dėka patekę į Seimą, ir padorūs Seimo nariai, dirbantys valstybės labui be mažiausiu kompromisu istatymams.

Ilgą laiką išprasta buvo matyti Seimo valdančiosios daugumos darbą nenu-skriaudžiant savęs, kartais pasimušant su opozicija, tačiau, kad ir labai nenorai, bet visgi atsižvelgiant į jos teisėtus reikalavimus. Galima sakyti, ta išprasta valdančioji dauguma – socialdemokratai, o opozicija – Tėvynės sajunga. (Beje, čia proga priminti visiems konservatorių nemylėtojams, kad pirmieji per 28 nepriklausomybės atkūrimo metus Lietuvą valdė beveik 20 metų, o konservatoriai – 8, taigi nereikia aiškinti, kad „ir tie, ir tie vienodai buvo valdžioje, na, o „valstiečiai žalieji“ yra ne kas kita, kaip socialdemokratų klonas (arba, kaip sakydavo senoliai, „benkartas“), ką įrodo ir naujausi Gedimino Kirkilo pareiškimai, kad per prezidento rinkimus jų partija palaikys „valstiečių“ kandidatą.)

Tačiau ši valdančioji – R. Karbauskio „valstiečių-žaliųjų“ dauguma – visai kitokia: ji su opozicija ne šiaip ginčiasi, bet užsimojo opoziciją visiškai pribaigtai. To net neslepia kai kurie

partijos atstovai, viešojoje erdvėje teigiantys, kad tokią partiją, kaip TS-LKD, reikia sunaikinti, kad jos neliktu politiniame gyvenime! Suprantate? Tai ne kritika, tai – tiesioginis raginimas susidoroti!

Kol vieni grasina, kiti bando pasuktis Seimo Statutą taip, kad opozicija neturėtų jokios įtakos Seime – netgi tokios, kokią jai garantuoja Seimo Statutas. Štai žurnalistas Šarūnas Černiauskas savo paskyroje socialiniame tinkle „Facebook“ rašo: „Lietuva yra demokratinė valstybė, kurioje kritika ir sprendimų kontrolė leidžiama net Seime. O ponias Širinskienė su savovadovaujamu Teisės ir teisėtvarkos komitetu akiavaizdžiai mano kitaip. Kalbu apie Antikorupcijos komisiją. Tai tokia Seimo institucija, kurios pagrindinė prievolė yra kontroliuoti valdžios sprendimus nepriklausomai nuo partiškumo ar laikotarpio. Kad komisijai būtų garantuojama sprendimų laisvė, Seimo statute numatyta, kad jos vadovu turi būti opozicijos atstovas. Priešingu atveju Antikorupcijos komisija gali būti naudojama tiesiog kaip opozicijos persekiojimo įrankis. O ponias Širinskienė, panašu, to kaip tik ir siekia. Jos vadovaujančios komitetas siūlo, kad opozicijos delegatas Antikorupcijos komisijoje būtų „pirmininku arba pavaduotoju“. Va taip!“

Jei kas nesupratote, kalba eina štai apie ką: Seimo Statuto, Antikorupcinės komisijos sudarymo straipsnyje rašoma „Antikorupcinės komisijos pirmininku renkamas opozicinės

frakcijos arba frakcijų koalicijos, turinčios daugiau nei pusę Seimo mažumai priklausančių Seimo narių, atstovas“. Tai štai Agnė Širinskienė po žodžio „pirmininku“ siūlo įterptį frazė „arba jo pavaduotoju“ (tuomet skambėtų „pirmininku arba jo pavaduotoju renkamas opozicinės“ ir t. t.). Cia jau ir neregui būtų aišku, ko siekiama tokia „pataisa“ – be abejo, pirmininku būtų renkamas valdančiosios daugumos atstovas, o opozicijai numetamas „kaulas šuniui“ – pavaduotojo postas. Aiškinti, kokią sprendimų galiai turi pirmininkas, o kokią – pavaduotojas, manau, nereikia. Nesunku nuspėti ir rezultatą – tokia pseudoantikorupcinė komisija nagrinėtų viską, išskyrus valdančiosios daugumos aferas ir korupciją. Kaip sakydavo matematikos mokytojas, tą ir reikėjo irodyti. Šioje vietoje reikėtų priminti optimistams, kurie dar kažko tikisi iš „valstiečių-žaliųjų“ – nesvaikite, kad štiek veikėjai ims ir nuveiks kažką naudingą valstybės labui. Jie dabar užsiėmę vienintelio darbu – teisėtais ir neteisėtais būdais sunaikinti TS-LKD, nes ši partija yra didžiausias „sprangis“ ne tik „kairiųjų“, bet ir Kremliaus gerklėje. Metodai nesirenkami – skundai tarptautinėms institucijoms (pvz., valdančiųjų „valstiečių“ atstovo Seimo nario Mindaugo Puidoko kreipimasis į NATO generalinį sekretorių Jensą Stoltenbergą ir NATO Parlamentinės Asamblėjos (PA) narius dėl konservatorės Rasos Juknevičienės pareiškimų jo partijos adresu), demagogija dėl lėšų didini-

mo gynybos reikalams (meluojama, kad konservatoriai neskyrė lėšų, nors patys nesilaiko įsipareigojimo NUOLAT didinti lėšas gynybai), ar net nukreipiant kalbas „i lankas“ (pavyzdžiui, apie G. Landsbergio... uošvį, priskiriant jį konservatorių frakcijai, kas nėra tiesa). Žaidžiama išbandytas metodais – apeliuojama į menkesnio išsilavinimo rinkėjų auditoriją, užsiimama populizmu, šmeižimu ir paprasčiausiu melu.

Kyla klausimas – čia „valstiečiai-žaliųjų“ patys sugalvojo, ar visgi darbo instrukcijos atėjo iš užraudonų Kremliaus mūrų? Gi už trąšas ir traktorius reikia atidirbt!

Pabaigai – puikus žurnalisto Rimvydo Valatkos komentaras „Facebook“ apie R. Karbauskio „valstiečius“: „Iškart sudirbo gražų žodį „darana“. Paskui sudirbo įpareigojant žodį „skaidrumas“. Krito ir „profesionalas“. Mielą daugumai lietuvių žodį „valstietis“ pavertė pajuokos objektu. Mieliausią mūsų paukštį gandrą – keiksmažodžiu. Markausko plūgas aparė žodį „principingas“. Vakar sumovė žodį „švara“, po „1000 ir vienos nakties“ melų apie džipą, Gretą, Meilės įlanką, žemės įsigijimą, kylančius valstiečių ir Seimo reitingus ir néjimą į LRT pasiskelbdamas švariausiu mūsų politiku. Baisu pagalvoti, kas bus su lietuvių kalba 2020 metų spalį.“

Gali daug kam nepatiki R. Valatka, na, bet žodžio taiklumo iš jo ši karta neatimsi!

Gintaras MARKEVIČIUS

Privalome išsaugoti dvigubą pilietybę!

dės spręsti šį klausimą.

Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisijos pirmininkas dr. Rimvydas Baltaduonis pristatė alternatyvią idėją, kaip dar spręsti pilietybės išsaugojimo klausimą. „Siūlysime naują keilią, atsižvelgus į valstybės vadovų nuomonę, kad tai turi būti klausimas, į kurį atsako tauta, nereikalaujant keisti Konstitucijos. Konstitucija leidžia daugybinię pilietybę, kuri reglamentuoja įstatymą. Siūlome surengti konsultacinių referendumą, kuris nereikalaučia keisti Konstitucijos. Tam užtektų 50+1 pritarimo referendumės dalyvavusiu piliečių balsų. Tokiam referendumui suorganizuoti užtektų ir metų“, – pažymėjo dr. R. Baltaduonis, išsamiai aptardamas konkrečias referendumo formuliuotes. Jis teigė, kad tokio kompromiso siekiama nuogastaujant, kad dabar siūlomas referendumas nesurinks pakankamai dalyvaujančiųjų balų. „Reikia, kad beveik visi šimtas procentų ateinančių į rinkimus bal-

suotų už dvigubą pilietybę ir tokios sékmės sunku tikėtis“, – nuogastavo R. Baltaduonis.

Visuomeninio judėjimo „To be LT“ iniciatorius, muzikantas Jurgis Didžiulis teigė, kad šis klausimas savo reikšme prilygsta stojimui į Europos Sąjungą. „Turime pasirinkti vieną ar kitą Lietuvos kelią. Arba užsidarom, arba pripažystame, kad galime būti globali valsitybė. Aš grįžau į Lietuvą todėl, kad tuuri dvigubą pilietybę ir galėjau sugrįžti. Šis klausimas tiek svarbus, kad jis nulems valstybės trajektoriją artėjantiems mažiausiai 10-čiai metų. Tam, kad jis išsprėstume, mums reikia visų partijų, frakcijų, visuomenės lyderių atsibudimo. Šio klausimo negalima pramiegoti“, – kalbėjo J. Didžiulis.

Visi spaudos konferencijos dalyviai sutarė, kad pilietybės išsaugojimo klausimas reikalauja išsamų diskusijų, kompromisų paieškų ir visos visuomenės susitelkimo.

TS-LKD informacija

Kviečiame!

Kviečiame apsilankytis LPKTS Patriotinių leidinių knygynėlyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.

Knygų galite įsigyti ir internetu www.lpkts.lt

Prasmingos veiklos žmogus

Vytautas Kazilionis gimė 1930 metų gegužės 12 dieną Senojoje Varėnoje. Tėvas Antanas Kazilionis buvo Tautininkų sąjungos narys, todėl dar 1941 metais jų šeima buvo įrašyta į tremiamujų sąrašus.

Sugrįžę sovietai 1944 metais suėmė du Vytauto brolius: Juozą ir Leoną, nes jie buvo Šaulių sąjungos nariai. Kai iškankinti jaunuoliai buvo paleisti, jie išėjo į mišką ir išstojo į Jono Jakubavičiaus partizanų būrį. 1949 metų pavasarį abu broliai žuvo.

Iki 1947 metų gruodžio 19 dienos, kai Vytautą su tėvais išvežė į Sibirą (i Tiumenės sritį, Baikalovo, vėliau Jarikovo rajoną), jis buvo partizanų ryšininkas ir rėmėjas, jam suteiktas Laisvės kovų dalyvio statusas.

Tremtyje gyvenimas buvolabai sunkus. Iš bado mirė vaikai ir seneliai. 1948 metų vasarą su Kazimieru Jankausku iš Sakių įkūrė draugiją „Priesaičiai ištremimė“, kurios tikslas buvo gelbėti savo kraštiečius. K. Jankauskas, turintis aukštą agronomo išsilavinimą, paruošė draugijos įstatas ir programą. Draugija plėtėsi pagal trejetį sistemą — vienas draugijos narys galėjo įtraukti į veiklą tik du asmenis.

Iš pradžių organizavo tarpusavio šalpos paramą daugiavaikėms, badaujančioms šeimoms. Nupirko valtį ir tinklus. Sugautą žuvį, kurios čia buvo gausu, dalino vargstantiems. Jaunimui diegė tautinius papročius, tradicijas ir patriotinių pilietiškumą. Rinko žinias ir statistiką apie tremtinių buitį bei vykdomą genocidą. Aptvėrė naujai atsiradusias lietuvių kapines. Šapirografu spausdino periodinį laikrašteli „Toli nuo Tėvynės“. Medžioklinių šautuvų buvo nesunku gauti, tad jaunimą mokė, kaip reikėtų saugiai pasitraukti į tai, jei kiltų karos grėsmė.

Vietiniam vergvaldžiam labiausiai nepatiko, jog kolektyviai reikalavo atiduoti žmonėms uždirbtus pinigus, nesviršinkai dažniausiai juos pasisavindavo.

Draugijos įstatas išsiuntė į gretimus tremtinių rezervatus. K. Jankausko krašties A. Kybartas draugiją įkūrė Jurginsko rajone. Siučiamus į Tomsko sritį draugijos įstatus čekistai konfiskavo, nes visos siuntos buvo tikrinamos.

1951 metų kovo 4 dieną suėmė K. Jankauską, po savaitės — Vytautą Kazilionį, A. Volungevičių ir dar kelis vyru, o Jurginsko rajone - A. Kybartą ir šešis draugijos narius. 1951 metų lapkričio 19 dieną Vakarų Sibiro Karinis Tribunolas nuteisė 12 vyru: K. Jankauską, A. Volungevičių, A. Kybartą ir V. Kazilionį sušaudyti, kitiems draugijos nariams skyrė po 25 metus lagerio. K. Jankauską ir A. Kybartą 1952 metų vasario 26 dieną sušaudė. A. Volungevičiui ir V. Kazilioniu SSRS Aukščiausijo teismo karinė kolegija nuosprendė sušaudyti pakeitė 25 metams lagerio. 1992 metais Rusijos Federacijos prokuratūra visus reabilitavo.

Po teismo V. Kazilionis pateko į Norilsko griežtojo režimo penktąjį lagerį. Cia išsijungė į slaptą politinių kalinų judėjimą. Vadovavo koviniam penketui ruošiantis sukiliui. Dalyvavo čekistams parsidavusiųjų tramdymo operacijose, kurios buvo žiaurios

Vytautas Kazilionis

ir rizikingos.

1953 metų gegužės 28 dieną keturilietuviai – J. Grunksis, A. Gabužis, V. Subacius ir V. Kazilionis – gavo nurodymą iškelti ant barako stogo juodą sukiliuovėliavą, kadangi gyveno vieninteliam du aukštus turinčiam barake.

Už aktyvų dalyvavimą sukiliime Vytautą su kitais 86 lietuviais išvežė į Magadano aukso kasyklas. Česlovo Kavaliausko iniciatyva čia leido laikrašteli „Toli nuo Tėvynės“. Laiko turėjo pakankamai, nes dirbtis atsisakė. Čekistai be Maskvos leidimo negalėjo kalinių išskirstyti po kitus lagerius. Bijojo, jog nepaklusnumo virusu neužkrėstų kitų.

Po dvejų metų iš Maskvos gavę leidimą tvarkytis savo nuožiūra, lagerio vadovai pagaliau atsikratė nepaklusnijų: 1955 metais Vytautas buvo išsiustas į Irkutsko srities Taišeto lagerius.

1956 metais visus draugijos narius Maskvos Ypatingoji Komisija paleido į laisvę. Tik V. Kazilioniui sumažino bausmę iki dešimties metų. Neįaisvėje išbuves 14 metų, į Lietuvą grįžo 1961 metais.

Buvę Norilsko sukilieliai palaikė ryšius. Vėliau pasivadinė „Norilsko vyčių bendrija“. Už dalyvavimą Norilsko sukiliime V. Kazilionui suteiktas Kario savanorio statusas, jis apdovanotas Krašto apsaugos ministro Lietuvos kariuomenės kūrėjų – savanorių medaliu (2008 metais).

Nuo 1988 metų išsijungė į Sajūdžio veiklą. Didžiausią dėmesį skyrė partizanų kovos įvertinimui ir jų pagerbimui. 1990 metais Daugų miestelyje su keliais entuziastais iškėsė ir perlaidoję 25 partizanų palaikus. Daugų kapinėse jų garbei pastatė memorialą.

Iki 2000-ųjų V. Kazilionio iniciatyva ir rūpesčiu perlaidota apie 50 partizanų palaikų, paminkluose įamžinta 670 žuvusių vardų. Su grupė bendražygijų Dainavos apygardoje pastatė 18 paminklų, koplytstulpiai ir paminklinių akmenų.

Šiam darbui neturėjo lėšų, nesulaukę jokios paramos iš valdžios, tad Vytautas kreipėsi pagalbos į užsienio lietuvius. Parėmė Australijos, Kanados, Amerikos ir Švedijos lietuvių.

2005 metais išleido gausiai iliustruotą nuotraukomis knygą „Dainavos apygardos partizanų atminties paminklai“ (1000 egzempliorių tiražu), kurioje ir atispindi atliki darbai. 2007 me-

Sveikiname

80-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusią Sverdlovsko srities, Severouralsko rajono Čeriomuchovo gyvenvietės tremtinę, ilgametę LPKTS Kauno valdybos narę Gražiną Eleną DAINIŪTĘ-DAUKŠIENĘ.

*Sveikatos linkim, ryžto, ištvermės,
Laiptelių laimės į dangaus žvaigždes.
Kasdien namuos – palaimos ir sėkmės,
Saugiausio tilto per gyvenimo upes.*

LPKTS Kauno filialas

tais pasirūpino pakartotiniu knygos leidimu (2000 egzempliorių tiražas). 1300 tokų knygų buvo padovanota vienos Lietuvos mokykloms.

1995 metais kartu su istoriku Algiu Kašėta Varėnos rajono mokyklų vyresniųjų klasių mokiniams pradėjo organizuoti rašinių konkursą „Lietuvos laisvės kovų ir kančių istorija“. 1999 metais konkursas tapo respublikinis. Kiekvėliau prisijungė ir Krašto apsaugos ministerija, skatindama nagrinėti Lietuvos kariuomenės istoriją, tad konkursas įgavo didelę platesnę ir brandesnę prasmę.

Ruošdamiesi konkursui, mokiniai lankė buvusius politinius kalinius, tremtinius, partizanus, užrašė jų atsiminimus. Tu atsiminimų surinko apie tūkstantį.

2008 metais buvo atrinkti 76 geriausių darbų ir sudėti į knygą „Pokario žmonių likimus apmąstome šiandien“.

V. Kazilionis labai aktyviai rašė straipsnius į rajono, respublikinę ir net užsienio spaudą. Juos spaustino Kanados lietuvių laikraštis „Tėviškės žiburiai“, Klivlendo (JAV) tautininkų laikraštis „Dirva“, respublikinis laikraštis „Tremtinys“ ir kt. V. Kazilionis yra knygų „Norilsko vyciniai“, „Partizanų takais“ ir žurnalų „Laisvės kronikos“ bendraautorius.

Nuo 1993 metų buvo renkamas LPKTS Varėnos filialo tarybos pirminknu, tuo dirbo 23 metus.

Nuo 1995 metų (tris kadencijas) buvo renkamas į rajono savivaldybės tarybą. 1995 metais LLKS Pietų Lietuvos srities partizanų valdyba apdovanojo padėkos raštu už Lietuvos laisvės kovotojų atminimo įamžinimą Pietų srities regione. 1998 metais už nuopelnus Lietuvai apdovanotas pirmojo laipsnio LPKTS žymeniu. 1999 metais Lietuvos Respublikos Prezidento dekreitu apdovanotas Vyčio Kryžiaus penkojo laipsnio ordinu.

Tokie biografiniai duomenys. Me-

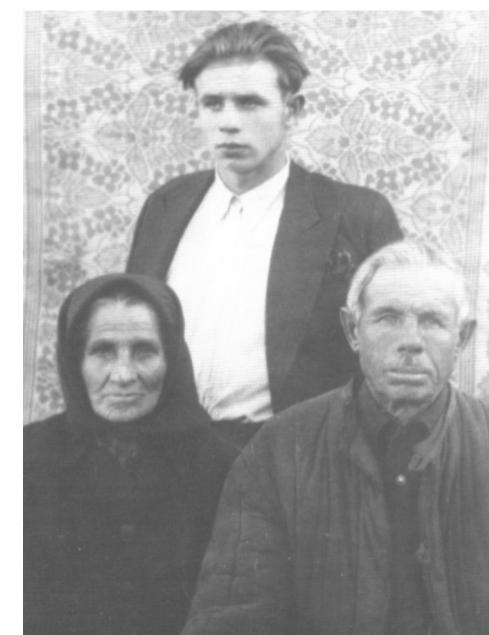
tai. Skaičiai. Faktai. Nuveiktu darbų virtinė. Viename straipsnyje Vytautas Kazilionis pavadintas idealistų kartos ir veiksmo žmogumi. Pridursiu, jis – prasmingos veiklos žmogus. Manau, tokis apibūdinimas labai tinka.

Apie dvasinį pasaulį, apie patirtas kančias, nuoskaudas, džiaugsmus ir rūpesčius neminėjau. Tai jau būtų kitas pasakojimas.

Papasakoju apie Senosios Varėnos gyventojo – Vytauto Kazilionio, buvusio tremtinio, kalinio, Norilsko sukilimo dalyvio, šviesaus žmogaus gyvenimą ir veiklą. Jau sparčiai įkopė į devintą dešimtį, pavydėtinis atminties, žingeidus, nepradarės humoro jausmo, kupinas planų ir sumanymų, džiaugiasi Laisvos Lietuvos šimtmecio sulaukęs. Nors sveikata nebėra Vytauto sajungininkė, jis nepasiduoda.

Iveikusiam sudėtingiausius gyvenimo išbandymus ir nepalūžusiam linkiu ištvermės ir dabar.

Alesė Danutė NEKRAŠIENĖ

Vytautas Kazilionis tremtyje Tiemenės srityje su tėvais, 1949 metai

Paminklo atidengimo iškilmėse 2002 metais

Minime 1948-ųjų gegužės 22-osios trėmimo 70-ąsias metines

Skaudi tremties istorija

Jurgis Mykolas Endziulaitis, LPKTS Klaipėdos regiono koordinatorius, gyvena uostamiestyje. Nesenai atšventė savo aštuoniasdešimtmetį, vis dar veiklus ir energingas.

Sako, turėjo gauti Mykolo vardą, tačiau jo tėveliai ir seneliai bendravo su iš Šunskų valsčiaus Lūginės kaimo killusiu šviesios atminties vyskupu palaimintuoju Jurgiu Matulaičiu (1871–1927). Kai vaiką krikštijo, tais metais Lietuva minėjovyskupo dešimtasiams mirties metines. Vaiką krikštijant Marijampolės kunigas pasiūlė kūmams suteikti Jurgio vardą. Žinoma, šie atsklausė tėvų, ir vaikas tapo Jurgiu Mykolu...

Apie Endziulaičių-Giniočių giminės šviesuolius, Lietuvos patriotus galima būtų išleisti storą knygą. Tėvelis Vaclovas Vincas Endziulaitis gimė 1898 metais, mama Marija buvo už jį dvylika metų jaunesnė, gimė 1910 metais. Jurgio Mykolo brolis Vytautas Kazimieras gimė 1936 metais, o sesuo Joana 1944 metais. Tėvelis Vaclovas buvo atsargos jaunesnysis leitenantas, Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanojis. 1926 metais jis baigė Dotnuvos žemės ūkio akademijos Miškininkystės fakultetą. Dirbo įvairiose miškuose urėdijoje urėdu.

Senelis iš tėvelio pusės Motiejus Endziulaitis (1865–1934), baigė Veiverių mokytojų seminariją, išlaikė egzaminus apskrities mokyklos mokytojo cenzui gauti, Žemojoje Panemunėje, Gibuose, Seinuose, Marijampolėje, Voroneže, Vilkaviškyje. Močiutė Gabrielė (Filanavičiutė) buvo namų šeimininkė, augino šešis vaikus. Visiems sugebėjo padėti igyti aukštajį išsilavinimą. Žinoma, kad Kalvarijų slapyvardžiu pasirašyti ir 1912 metais išleistas marijampoliečio Adomo Dundzilos „Dieve, padék!“ knygėlės, kurių Vilniaus universiteto bibliotekoje ir archyve Kaune šiandien gali būti išlikę vienintelai tik du egzempliforiai, „kalbą taisė vietinis autoritetas, mokytojas M. Endziulaitis“.

Jurgio Mykolo motina Marija Gineitytė-Endziulaitienė, kilusi iš Tauragnų, Utenos apskrities. Jos tėvelis Antanas Gineitis (1860–1936) 1905 metais buvo Vilniaus Seimo narys, o mama Teklė Gineitienė (1876–1944), kaip politinė kalinė, 1941 metų birželio 14 dieną suimta ir ištremta į Altaius kraštą, Bijską. Ten po trejų metų mirė, kur palaidota, nėra žinoma.

Marija Gineitytė mokėsi Utenos gimnazijoje, Kaune mokytojų „Saulės“ seminarijoje. 1928 metais išvyko pas broli Kazimierą į Angliją, kur jis tuo metu buvo generalinis konsulas Londono. Mama mokėsi prekybos vadybos koledže, gerai išmoko anglų kalbą...

Endziulaičių šeima tremtyje, 1949 metai

Jurgio Mykolo Endziulaičio prisiminimai

1940 metais pradėjo niauktis lietuviška padangė. Išibrovė sovietų okupacinė armija, sukeldama persekiojimus, skausmą ir žudynes. 1941 metais daugelis tautiečių buvo ištremti Sibiran. Tuo laikotarpiu mūsų šeima persikelė gyventi į Baisogalą prie Šeduvos (dabar – Radviliškio rajonas). Tėvas dirbo mišku urėdijoje. Mama buvo pakiesta į Baisogalos gimnaziją mokytojauti (dėstyti anglų kalbą). Žinoma, sugrūsiems okupantams tokia intelligentų giminė kėlė didelį rūpestį, tad buvome pasmerkti tremties kančiomis.

1948 metų gegužės 22-ąją, vos švintant, išgirdome beldimą į langus, duris ir supratome, kad esame apsuptyti nekvietų ir piktų „svečių“. Vidun įgruovo keletas kareivių ir civilių, skubiai liepė ruoštis. Mama su mūsų sesute Joana gulėjo lovoje, tėvas tuo metu buvo komandiruotėje Kaune, o aš su broliu Vytautu miegojome palėpės kambarje. Mama norėjo mus paslėpti, bet išibrovėliai pradėjo ieškoti, šautuvaus bandyti sienas, tad rado ir mus.

Mums buvo pranešta, kad esame iškeliami, ir skubiai išakė ruoštis kelionėn, o kur, kaip ir už ką – nekomentavo. „Svečiai“ ėmėsi darbo. Konfiskavo albumus, atėmė dokumentus, neleido krautis daiktų į lagaminus, kuriuos turėjome (jie buvo odiniai, geri), tad mama varganą mantą, daugiausia drabužius, krovę į maišus. Gerus kostiumus, rūbus ir kitą atėmė trėmikai ir nieko neleido pasiimti su savimi. Leido tik šiek tiek maisto, išakė prieš išvykstant skubiai pavalygti, bet mes nevalgėme, nes buvo labai baisu ir kankino nežinia. Mama suklupdė mus prie švč. Mergeles Marijos paveikslą, ir mes nuoširdžiai pasimeldėm. Tai buvo kaip pasutinis atsisveikinimas su gimtine, ir mama suprato, kad esame tremiamiai iš Lietuvos į baisiąją šiaurę. Į kelionę mama dar pasiėmė tautinį kostiumą, kurį išlaikė per visą tremtį. Kiek pamenu, juo tremtyje pasipuošė tik vieną kartą, kai ją 1950 metais fotografavo ant upės kranto Minoje iš Dzūkijos kilęs Vincas Kuodzevičius.

Mama tremiant dar nusikabino nuo sienos nedidelį stebuklingą Pažaislio

Dievo Motinos paveikslėli ir tvirtai pasakė: „Vis tiek sugrišiu į Lietuvą“. Tai buvo pranašiški žodžiai. Mama jau Lietuvoje palaidojom su šiuo paveikslėliu, kuris lydėjo mus visą tremties laiką.

Šeduvos geležinkelio stotyje mus sugrūdo į gyvulinius vagonus. Mano seserai Joana buvo ketveri metukai. Mergaitė buvo sveika, graži, ir čia ją nusizūrėjo viena karininko šeima, kurie neturėjovaičių. Jie ėmė kalbinti ją ir mamą, pasakojo, kad mergaitės laukia dideli sunkumai, kad jų šeimoje jai bus užtikrinta gera ateitis. Mama su dukrele nesutiko skirtis, nors žinojo, kad tie žmonės sako tiesą.

Važiuojant per Lietuvą, vagonai buvo aklinais uždaryti, ir gamtiniai reikalus atlirkavome vietoje (vagono kampe padarytoje skylyje). Jau gerokai išvažiavus iš Lietuvos, ešelonas sustojo. Visi žmonės, moterys ir vyrai, apsupty kareiviu, tuštinosi povagonais nejausdamigėdos ir varžymosi. Vagone važiavo ir sveiki, ir seni, ir ligoniai, ir besilaukiančios moterys. Visibuvome liūdnai, prislėgtinevilties ir nežiniuos, bet be pavydo, pagiežos, o priešingai – pakankamai draugiški. Daugelis turėjo pasiėmę duonos, lašinių, cukraus ir valgėme dalydamiesi. Vagone buvo tvanku, tik per du mažus plyšius skverbési šviesa. Važiuodamai giedojome šventas giesmes ir vis tikėjome, kad kas nors mus išgelbės. Kartais, bet retai, gaudavome žuvies sriubos. Pagaliau ešelonas pasiekė Kamarčiagos stotį. Čia atskyre vagonus į dvi dalis.

Pravažiuojant Polocką, mūsų mama ant languoto sąsiuvinio lapo pieštuks gegužės 24 dieną paraše laišką tėvelio seserai vienuolei kazimierietei Liudai Bonifacijai Endziulaitytei į Lietuvą, kurį sulankstė į trikampį ir paprašė gerų žmonių įmesti į pašto dėžutę. Išlikę pašto spaudai byloja, kad jis jau tą pačią dieną pašte Polocke buvo gautas, o į Panemunę Kaune atkeliao po keturių dienų, tai yra gegužės 28-ąją. Jame mama informavo apie šeimą ištikusių nelaimę: „Polockas, 1948 V 24. Mielas Bonifacija. Aš su trimis vaikučiais važiuoju į platią tėvynę. Esam sveiki. Vaclovas Kaune buvo. Noriu, kad jis pasigydytų, nes sveikata svarbiausia. Atsiduodu Dievo valiai. Norėjau Vytą su Jurgiu pas Tave pasiūsti, bet neišėjo. Vaikai, ypač Vytas, su manimi nerorėjo skirtis. Melskis už mane ir ra-

Marija Endziulaitienė su iš Lietuvos atsiwežtu tautiniu kostiumu Minoje, 1950 metai

mink savo broli. Noriu, kad Jis nors išliktų sveikas. Važiuoju su baisiogaliačiais. Vaikai bučiuoja tetą. Drabužių pasiėmiau daug. Vaclovui palikau namie šiek tiek pas Rožę, lašinių pas Brūžienę. Bučiuoju. Marytė.

Mus išlaipino stipriai lyjant lietui Kamarčiagoje. Kitą dieną traktorius su priekaba vežė tollyn duobėtais ir nepraeinamais keliais. Traktorius kratėsi, judėjo, manta krito per jo šonus, taip iškrito ir mano sesuo, bet laimingai. Ne susižeidė, tik labai išsigando. Toliau Manos upe plaukėme iki Chabaidako. Čia mus apgyvendino Minos gyvenvietėje. Tai – Partizansko rajonas Krasnojarsko krašte, Sajanų kalnynas su amžinu sniegų jo viršūnėje, kurį vadino Belogorje. Per Minos kaimą tekėjo srauni kalnų upė, taip pat Mina. Ji savo kelionę tėsė išsildėma į upę Maną, o toliau į Jenisejų. Čia Minos kaimą supo dideli, tankūs, neišeinami miškai, taiga su puikiais „kedro“ (sibirinės pušies) medžiais. Kelių nebuvė. Paštą atveždavo ant arklio jodamas žmogus. Jokių transporto nebuvė. Pradžioje apgyvendino pas medžiotoją, kurio šeimą sudarė mažas sūnus ir šuo vardu Moriak (Jūreivis). Ir jie sunkiai gyveno. Vaikas tuštindavosi, o šuo tuoju pat surydavo jo turinį ir nulaižydavo užpakalį.

(Bus daugiau)
Spaudai paruošė Stanislovas ABROMAVIČIUS

Lietuviai tremtiniai ilsisi po miško darbų

Istorija be „baltų dėmių“

Pirmieji partizaninio karo metai Svēdasų krašte

Partizaninis judėjimas Svēdasų krašte, kaip ir visoje Rytų Lietuvoje, prasidėjo 1944 metų rudenį. Pirmasis partizanų būrys Svēdasų valsčiaus buvo įkurtas 1944 metų spalio 29 dieną. Pirmojo partizanų būrio kūrimo iniciatoriai buvo keturi Svēdasų valsčiaus gyventojai: Lietuvos kariuomenės (LK) puskarininkis, Svēdasų valsčiaus šaulių būrio vadadas (J.Tumo-Vaižganto se-sers Marijonas Nakutienės anūkas) Albertas Nakutis iš Malaišių kaimo, ūkininkas, šaulys Augustas Baltuška iš Kunigiškių kaimo, inžinierius-geodezininkas (kultūrtechnikas) Jurgis Guzas iš Galvydžių kaimo ir inžinierius geodezininkas (kultūrtechnikas) Juozas Rimkus iš Vikonių kaimo, J.Guzas ir J.Rimkus buvo baigę Kėdainių aukštessnają kultūrtechnikos ir geodezijos mokyklą, kultūrtechnikos skyrių.

Vokiečių okupacijos metais J.Guzas dirbo Svēdasų valsčiaus inžinieriumi-melioratoriumi, J.Rimkus ūkininkavo tėvų ūkyje Sliepiškio kame. Šie partizaninio judėjimo Svēdasų krašte pradininkai 1944 metų spalio 29 dieną davė priesaiką kovoti už Lietuvos nepriklausomybę ir pasiskirstė pareigomis; štabo viršininku ir sekreto-riumi išrinktas Jurgis Guzas, partizanų būrio vadu Albertas Nakutis, būrio vado padėjėju Augustas Baltuška, būrio 1-ojo skyriaus vadu Juozas Rimkus. Visi keturi partizanų būrio kūrimosi iniciatoriai sudarė štabo tarybą. Tarybos nariams nustatyti tokios pareigos; J.Guzas sekė radio žinias, jas pasižymėdavo ir apie tai informuodavo kitus štabo tarybos narius bei rūpinosi laikrašcio ir atsišaukimų spausdinimu. A.Nakutis rūpinosi būrio organizavimu, vadovavo būriui ir stengėsi užmegzti ryšius su kitais partizanų būriais. A.Baltuška visais aukščiau minėtais klausimais padėjo būrio vadui. J. Rimkus partizanų skyrių organizavo savo apylinkėje: Galvydžių, Sliepiškio, Vinkonių kaimuose.

Iki 1944 metų gruodžio 24 dienos būrio organizatoriams pavyko Svēdasų valsčiaus sukurti tris partizanų skyrius, iš viso 60 partizanų, Pirmojo – Vinkonių-Sliepiškio apylinkės – skyrius vadas Juozas Rimkus, priklausė 16 partizanų. Antrojo Kunigiškių-Vaitkūnų apylinkėse veikusio skyriaus vadas Augustas Baltuška turėjo 24 partizanus. Trečiojo Butėnų apylinkės skyrius vadas Steponas Šukys, skyriuje buvo 20 partizanų. Visi trys partizanų skyriai buvo pavaldūs pogrindinės Svēdasų valsčiaus organizacijos „Nepriklausoma Lietuva“ štabui. Štabui vadovavo J.Guzas, jo nariais buvo A.Nakutis, J.Rimkus, A.Baltuška, be to, prie štabo buvo priskirti nuolatiniai ryšininkai: Romas Šalaka iš Pauriškių kaimo, Bronius Stukas iš Galvydžių kaimo ir Stasys Nakutis iš Malaišių kaimo.

Daugelis pirmųjų 1944 metais veikusių Svēdasų krašto partizanų laikėsi apie savo namus. Kai valsčiaus pasirodavo NKVD kariuomenė ir pradėdavo kratas kaimuose, partizanai pasitraukdavo į Šimonijų girią ir kitas ato-

kesnesvietas. 1-ojo skyriaus partizanai turėjo savo slėptuvę (bunkerį) netoli Priegodo ežero (Šimonijų giros 181 kvartale), 3-iojo skyriaus partizanai turėjo savo slėptuvę (bunkerį) netoli Ešerinėlio balos (Šimonijų giros 188 kvartale), 2-ojo skyriaus partizanai, kilus pavojui, iš Kunigiškių ir Vaitkūnų kaimų pasitraukdavo į užpelkėjusio Jaros (Vaitkūnų) ežero nendrynas netoli Vaitkūnų kaimo.

1944 metų pabaigoje Svēdasų valsčiaus teritorijoje buvo apie 180 ginkluotų partizanų. „Nepriklausomos Lietuvos“ organizacijos partizanai stengėsi plėsti savo įtaką ir į kaimyninius Debeikių, Šimonijų bei Skapiškio valsčius nusiuntė pas kaimynus štabo ryšininką Aleksą Mateli, kad užmegztų ryšius, bet jis grįžęs pranešė, kad šiuo kraštų partizanai dar neturi aiškios vadovybės, todėl tuo metu pastovesnių ryšių su kaimynais užmegzti nepavyko. Šis faktas rodo, kad svēdasiečiai šiam krašte pirmieji pradėjo organizuotą partizaninę kovą. Jie pirmieji visame Rokiškio, Anykščių, Kupiškio regione pradėjo leisti pogrindinę spaudą. Tai buvo nedidelis laikraštėlis, apie 100 egzempliorių tiražu išleistas „I kovą“, iš viso per du (lapkričio-gruodžio) mėnesius buvo išleisti keturi numeriai, buvo paruoštas ir 5 numeris, bet 1944 metų gruodžio 24 dieną NKVD sunaikinus organizacijos štabą visi partizanų dokumentai ir spausdinimo mašinėlė pateko priešui į rankas. Šimonijų giriuje veikės partizanų šstabas parengė ir išplatino 12 egzempliorių atsišaukimui „I lietuvius“. Buvo kviečiama stoti į partizanų gretas. Partizanų būrio ištatu išspausdinta 20 egzempliorių, 8 egzemplioriai „Ispėjimai milicininkams ir skrebams“ ir 8 egzemploriai atsišaukimui „I Svēdasų miestelio gyventojus“, 10 egzempliorių partizanų skyriaus kūrimo instrukcijų.

Partizanų skyriaus kūrimo instrukcijoje buvo aprašyta ir partizanų priesaikos davimo tvarka. Pirmieji šio krašto partizanai prisiekdavo taip: atsistojęs be kepurės prieš būrio arba skyrius vadą, naujokas pakelia dešinės rankos du pirštus aukštyn ir kartoja žodžius, kuriuos skaito skyrius vadadas. Priesaikos žodžiai: „Istodamas į lietuvių partizanų būrij akivaizdoje Dievo, Tėvynės kankinių ir visų kritusių už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę prisiekiau: visomis jėgomis kovoti už Lietuvos Laisvę ir Nepriklausomybę išlietuvių tautos gerovę, pasiduodu šios organizacijos drausmei, vykdymas vadovybės įsakymus ir švenčiausiai laikydamas man patikėtų paslapčių. Gerai žinau, kad už sėmoningą paslapčių išdavimą ir įsakymų nevykdymą gresia man mirties bausmė. Tai, ką pasižadu, tegu Aukščiausiasis man ištesėti padeda. Galiu žūti, bet priesaikos nesulaužysiu.“

Adomynės parapijos kaimynystėje ir Svēdasų valsčiaus vakarinėje dalyje veikė buvusio policijos vachmistro Alfonso Paškevičiaus-Liūto, kilusio iš Miškinėlių kaimo, 40 vyru LPS Gedimino rinktinės Karalienės pulko būrys.

Šiame būryje daugiausia buvo iš Šimonijų valsčiaus bei svēdasiečiai iš Jotkoniu, Miškinėlių, Rimdžių, Čiukų, Zoviškių. Šis būrys kaip ir Nakučio 1944–1945 metais pastovios dislokacijos vietas neturėjo, dažnai keldavosi iš vienos vietas į kitą. Veikė Svēdasų, Šimonijų, Kamajų, Skapiškio valsčiuose. Priesmams nuo 1945 metų vasaros sunaikinus LPS Gedimino rinktinę, kuri dar buvo vadinama Rokiškio rinktine, nes dauguma šios rinktinės partizanų būrių veikė Rokiškio apskrityje, Svēdasų valsčiuje veikė A.Paškevičiaus-Liūto ir A.Nakučio-Viesulo vadovaujami partizanų būriai sukūrė valsčiaus LLA organizaciją. Josvadu išrinktas A.Nakutis, organizacijos štabo viršininku A.Paškevičius. Jis dar buvo vadinamas Svēdasų valsčiaus partizanų štabo komendantu arba Šimonijų giros komendantu.

Svēdasų valsčiaus rytinėje dalyje bei kaimyniniuose Užpalių ir Vyžuonų valsčiuose veikė 1941 metų sukilimo dalyvio policininko Stasio Gimbučio 30 partizanų būrys. Jis sudarė Užpalių valsčiaus bei Svēdasų valsčiaus Liepagirių, Aulelių, Narbūcių kaimų vyrai. Būrio vado gimtinė – Liepagirių kaimas. Šioje Šventupio apylinkėje, taip pat kaimyniniuose Vyžuonų bei Debeikių valsčiuose veikė 1941 metų sukilimo dalyvio Vlado Buitvydo iš Vilkabrukių kaimo vadovaujamas 35 partizanų būrys.

Dažnai į didžiausią Šiaurės Rytų Lietuvoje Šimonijų girią atvykdavo kaimyninių Debeikių, Vyžuonų, Skapiškio, Viešintų, Kamajų, Kupiškio, Utenos valsčių partizanai. Pagrindinės partizaninio judėjimo atsiradimo priežastys buvo prasidėjęs sovietinis teroras, masinė nuo 18 iki 35 metų amžiaus vyru mobilizacija į frontą ir tikėjimas, kad sovietinė okupacija truks neilgai.

Norėdamas sunaikinti partizanus, sovietinis saugumas ėmėsi represijų prieš partizanų šeimas. Pradėtas aktyviausiai partizanų šeimų turto konfiskavimas, nuolatinės kratos ir bauginimai. 1945 metais konfiskuotas 23 Svēdasų valsčiaus gyvenusių partizanų šeimų turtas. Taip pat metais suimti 35 valsčiaus gyventojai, kurių dauguma apkaltinti ryšiais su partizanais. NKVD kartu su skrebais ne tiek kovojo su partizanais, kiek terorizavo ir žudė civilius gyventojus. 1944–1945 metais valsčiuje nužudyta 18 civilių gyventojų, iš jų

12 beginklių nuo kariuomenės beslapstančių jaunuolių, 4 nešaukiamojų amžiaus vyrai ir dvi moterys.

Pirmas per antrają sovietinę okupaciją 1944 metų liepos 26 dieną nužydėtas Petras Zaremba gyveno Šventupio vienkiemje, pas savo uošvius, stambius ūkininkus Tuskenius. Atėjės sovietų karininkas norėjo iš namų išvesti Tuskenių tarnaitę Oną. P.Zaremba bandė ją užstoti ir čia pat kieme buvo nušautas. Aleksą Zobarską iš Grikepelį kaimo 1944 metų rugsėjį prie Adomynės bažnyčios šventoriaus nušovė rusų kareiviai, 1944 metų gruodį nušauti Vladas Būga iš Galvydžių kaimo, Augustas Tamošiūnas iš Kušlių, Albinas Pilkauskas iš Gykių, Vladas ir Jonas Buitvydai iš Narbūcių, Vincas Budreika ir Kostas Kinderis iš Vaitkūnų kaimo. Dalis jų slapstėsi nuo kariuomenės, kiti nušauti kaip sovietų valdžios priešai, tarp jų aktyvus šaulys Juozas Lapienis ir LK savanoris Augustas Tamošiūnas. Dalis žmonių nužudyti sovietų kareivių ir skrebų per susidūrimą su partizanais. Taip atsitiko Šeduikių kaime 1945 metų rugsėjo 12 dieną. NKVD kareiviai, vadovaujami kapitono Kirnasovo, čia nužudė keturis partizanus ir dvi moteris Eleną Pajėdienę ir Valeriją Čerškuvienę.

Nepriklausomos Lietuvos būrio vadinas Jurgis Guzas savo dienoraštyje 1944 metų gruodžio 21 dieną užraše: „Jau 5 mėnesiai kaip Raudona armija mūsų krašte Svēdasuose. Jie pasirodė liepos 14 dieną. Tuo metu lietuviai nežinojo, ką daryti: ar liesti į žemę, ar bėgti į užsienį, ar prašyti prie glaudos, ar laukti galo. Per trumpą laiką ir jų valdžia iš miško susirinko. Kurį laiką buvo ramu, po to jie pradėjo važinėti po kaimus, rinkti radijas ir nešioti šaukimus į Raudoną armiją. Kai niekas į tai nereagavo, pradėjo niekšai siauteti, gaudyti sabotažininkus, šaudyti beginklius. Vienas kitas pakliuva į lagerius, ten juos trumpai apmokė ir į frontą. Valsčiuje prasidėjo partizanų judėjimas. Liepagirių kaime jie sudegino Gimbučio pastatus, patį šeimininką, partizano tėvą ir 14 metų broli nušovė vietoje. Bet mūsų valsčiuje, lyginant su kita valsčiais, plėšimų dar nedaug. Kamajų valsčiuje baisiau“.

(Bus daugiau)
Gintaras VAIČIŪNAS

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 28 dienos bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina keturis kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,45, 3 mėn. – 7,34 Eur.

Kai mus gaudė ir šaudė kaip žvirblius

Ilgai ir sążiningai, kaip būdinga lietuviško kaimo žmogui, triūsė Kazys Radzevičius užsieniuose, liejo prakaitą karštose plieno liejyklose, fabrikuose, kad galėtų sugrįžęs į Tėvynę nusipirkti žemės pėdą, tapti jos šeimininku.

Be trobesių, Pagirių valsčiaus Gumbių kaime pirko užmirkusios, krūmais apaugusios žemės. Nemažai jėdo triūso, kol pastatė trobas, išrovė kelmus, sukultivavo žemę. Atrodė, kad greitai ateis tas tikrasis išsvajotasgvenimas. Šeši prakutė vai-kai padėjo ūkyje. Vyriausiam Petru – jau dvidešimt dvejų, jauniausiai dukteriai – dešimt.

Lietuvą okupavo Sovietų sąjunga. Turtingiau gyvenančius pradėjo tremti į Sibirą. Šeimos galvajautė besiartinančių pavoju. Visos trobos dengtos cinkuota skarda. Nors plėšk ir denkšiaudais, būtų ramiau. Ne lengva viską palikus trauktis iš ūkio su tokia gausia šeima.

Atėjo lemtingojį 1948 metų gegužės 22-oji. Svetimos šalies kareiviai, savųjų vedlių vedami, apsupo sodybą. Šunims lojant valdiškai pasibeldė į duris, perskaitė iš lapo, ko atėjė, – prisimena Radzevičiaus duktė Stefanija Railienė.

Kilo sėmysis. Mamos nebuvo. Aude pas seserį, naktį liko nakvoti kitame kaime. Tėvas su vaikais nežinojo, ko griebtis, ką imti. Buvo įsakyta kinkytį arklius ir važiuoti iki Pagirių.

Vyriausias sūnus Petras nuėjo klojimo link kinkyti arklių, o tėvas su dukterimis kuitėsi klėtyje, krovė daiktus į maišus, ruošesi neiprastai, nežinomai kelionei. Staiga pasigirdo automato serija. Buvo labai tylus pavasario rytas, ir aidas atsimušė nuo miško. Visi krūptėlėjo. Išbėgės tėvas pamatė už klojimo kareivių ir stribų ant žemės gulintį apsuptą sūnų Petrą. Šeima suprato, kad atsitiko kažkas baisaus. Pribėgės tėvas pamatė sunkiai alsuojančią Petrą ir iš krūties tekantį kraują. Praše suteikti jam pagalbą, bet sargyba jo neprileido, sakydami, kad Petru pagalbos nereikia. Saulei tekant sūnus gyvybę užgeso.

Išgirdusi šaudant, parbėgo namo motina. Pamačius už klojimo negyvą Petrą ėmė

šaukti, balsu klykti. Prie jo neprileido, liepė ruoštis kelionėn. Motina, užuot krovusi į vežimą daiktus, viskā mėtė iš vežimo, šaukdama, kad jei Petriukio nebéra, ir jai nieko neberekia.

Nukautą sūnų kartu vežė į Pagirius. Tėvas sėdėjo su amanėjės, o motina visą laiką verkė, lipo iš vežimo, ējo keiliais, vis prašési pažiūrēti Petriuko. Vežimai sustodavo, baudėjai keikési. Neapsikenčius vyresnysis Vaivadiškiuose liepė sustoti ir motinai leido prieiti prie Petriuko.

„Buvo pats alyvų žydėjimas. Gamta pilna džiaugsmo ir pavasarino spurdesio, o širdį taip spaudė. Pakely priskyniau puokštę alyvų ir padėjau prie brolio kojų. Žinojau, kad jo daugiau nebematysiu, “– atviravo grįžusi iš tremties sesuo.

Pagiriuse Radzevičių šeimą suvarė į klebonijos kluoną, kur buvo daugiau tremtinių, o Petrą paguldė ant grindinio, prie bažnyčios varpinės.

Netrukus visus tremtinius išvežė į Kédainių geležinkelio stotį. Šeima tyliai, kantriai išgyveno sūnaus Petro netektį. Tik motinai vis dažnai praverždavo aimana – kas gi palaidos Petriuką. Be karsto, be kostiumo, be kunigo... Tėvas visą laiką tylėjo, atrodė mąstė: ką sūnus blago padarė, kad jį reikėjo nušauti, prie šventoriaus vartų išniekinti. Juk nuo mažens lenkė prie darbų, mokė prieš vyresnių kepurę nukelti.

Tris dienas Petro kūnas guli ant grindinio akmenų, pavasario saulės kepinamas, pri-mindamas praeiviui, kad lietuviui neliko teisės laisvai numiritti savo žemėje ir būti pagarbai palaidotam. Kai virš nelaimingojo pradėjo suktis musių spiečius, naktį paslaptingai dingę. Niekas šiandien nežino, kur jo kauleliai ilsi. Tie, kuriie žino, tyl. Žuvusiojo teta Ona Griniene praše Pagirių valdžios atiduoti Petro palaikus palaidoti. Niekas į kalbas nesileido. Spėjama, kad prie Rudekšnos upelio, kur dabar pastatyti daugiabučiai namai.

Kažkas Petro žūties vietoje pasodino ąžuoliuką. Gražiai sulapojo, bet nevėkšla traktoristas ardamas nulaužė...

Ignas MEŠKAUSKAS

Skelbiamas XIV respublikinės buvusių politinių kalinių ir tremtinių dainų ir poezijos šventės „Leiskit į tėvynę“ literatūros konkursas

Birželio 16 dieną Šilalėje įvyks XIV respublikinė buvusių politinių kalinių ir tremtinių dainų ir poezijos šventė „Leiskit į tėvynę“. Tradiciškai Jame ne tik skambės tremtinių ir partizanų dainos, bet ir liesis poezijos posmai, bus skaitomas prozos kūrinių išstraukos. Taip pat bus apdovanoti literatūros konkurso laureatai. Todėl, jei esate per pastaruosius dvejus metus išleidę poezijos ar prozos knygą, savo kūrybą visą gegužę galite teikiti literatūros konkursui.

Nuostatai:

- Laureatu gali tapti buvęs politinis kalinas ar tremtinys, per dvejus metus iki šios šventės išleidęs vertingiausią bet kurio žanro literatūros kūrinių tremties ir pasipriešinimo tema.
- Pirmenybė teikiama autoriams iš regiono, kuriame vyksta šventė.
- Kūrinius vertinimui gali siūlyti kūrybinės organizacijos ir pavieniai asmenys.
- Apdovanojimo formą nustato šventės rengėjai.
- Kandidatus atrenka ir įvertina šventės komisija, kurią sudaro Lietuvos rašytojų sąjungos nariai, šventės rengėjų atstovas ir LPKTS atstovas.
- Apdovanojimas įteikiamas šventės „Leiskit į tėvynę“ metu (2018-06-16). Geriausiu kūriniui išstraukos bus skaitomas šventės metu.
- Kūrinius iki birželio 1 dienos siūsti adresu: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, Laisvės al.39, Kaunas, su prierasu „XIV respublikinės buvusių politinių kalinių ir tremtinių dainų ir poezijos šventės „Leiskit į tėvynę“ literatūros konkursui“.

„Tremtinio“ inf.

Skelbimai

Gegužės 5 d. (šeštadienį) 11 val. malonai kviečiame į Kovo 11-osios Akto signataro dr. Vlado Terlecko knygos „Priešinimasis Lietuvos nukryžiavimui 1944–1953. Mitai ir tikrovė“ sutiktuvės Kauno įgulos karininkų ramoveje (A. Mickevičiaus g. 19). Dalyvaus knygos autorius dr. Vladas Terleckas, rašytojas Stanislovas Abromavičius, istorikas Kęstutis Kasparas, žurnalistas Gintaras Markevičius, buvę tremtiniai Algirdas Bulota, Alvydas Semaška ir Antanas Bunevičius.

Gegužės 13 d. (sekmadienį) 15 val. Klaipėdos r. Veiviržėnų sen., Šarkiškių miškelyje, prie Švč. Mergelės Marijos skulptūros, bus aukojamos šv. Mišios Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės dienos proga. Po šv. Mišių paminėsime partizanų vado Adolfo Ramanauskos-Vanago 100-ąsias gimimo metines.

Gegužės 19 d. (šeštadienį) kviečiame į susitikimą Subačiuje (Kupiškio r. 28 km nuo Panevėžio) buvusių tremtinių, politinių kalinių Krasnojarsko krašto, Mansko rajono: Narvos, Caremo, Pimijos, Kedrovų Logo, Širokij Logo, Tajožnoje, Podsbobnoje, Petročenkin Logo, Razdolnyj Logo ir kitų vietovių.

11 val. šv. Mišios Subačiaus geležinkelio stoties parapijos Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčioje. Padėsime gėlių prie tremtinių stogastulpio ir bendro partizanų kapo. Bendrausime prie atsivežtinių vaišių stalo.

Teirautis tel. (8 459) 55 597, (8 459) 55 220, 8 698 21 961.

Gegužės 19 d. (šeštadienį) 10 val. Vilkaviškio r. Bartininkų bažnyčioje bus aukojamos šv. Mišios už Krasnojarsko kr. Mansko r. Unguto gyvus ir mirusius buvusių tremtinių. Aplankysime Tautos atgimimo ąžuolyną, Tremtinių giraitę Ožkabaliuose. Paminėsime trėmimo 70-metį. Pabendrausime prie kavos puodelio.

Mielu ungtiečiai, laukiame jūsų su vaikais ir vaikaičiais.

Teirautis tel. (8 342) 53 165 Regina, (8 342) 51 056 Zita.

Gegužės 22 d. (antradienė) 11 val. Garliavos Švč. Trejybės bažnyčioje bus aukojamos šv. Mišios už 1948 m. Taljano tremtinius.

Kviečiame dalyvauti.

Atsiliepkite

Gegužės 22 d. sukanka 70 metų nuo trėmimo operacijos „Vesna“, per kurią buvo ištremta į Sibirą 40 tūkstančių lietuvių, iš kurių 11 066 vaikai.

Grįžę pabirome po visą Lietuvą. Mes, buvę tremties vaikai, norime susitikti, prisiminti Sibire praleistą jaunystę.

Atsiliepkite 1948 metų tremties vaikai, kurie gyveno Čeremšankos kaime (Čeremšanyj Kliuc) Ilansko r. Krasnojarsko kr. Skambinkite tel. 8 650 53 044 Vandai Tarvainytei-Mandeikienei.

Tremtinys
ISSN 2029-509X

Redaktorė Jolita Navickienė

Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių
ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645
Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365

AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė
UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai

Tiražas 1700 egz.

Kaina
0,61 euro

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

S P A U D O S ,
R A D I O I R
T E L E V I Z I O J O S
R È M I M O
F O N D A S

Naujos knygos

Dovana Lietuvai

Kaskart, kai dalyvaujame renginiuose, skirtuose Lietuvos 100-mečiui paminėti, didžiuojamės savo valstybe, jos pasiekimais. Dovaną Lietuvos jubilejui skiria ir LPKTS Šilalės filialo nariai, išleidę jau šeštą knygos „Erškėčių keliu“ dalį. Joje – pasakojimai, amžininkų prisiminimai apie Šilalės krašto, kitų Žemaitijos vietovių žmonių partirtas kančias tremtyje ir sovietų lageriuose, gimus namų praradimus, atskleidžiamą kolaborantų savivalė ir nuožmus jų elgesys su nekaltais žmonėmis. Brutalumui ir savivalei priešpastatoma žmonių dvasių stiprybę, tikėjimas šviesesne Lietuvos ateitimi.

Knygos sudarytoja ir straipsnių autorė – ilgametė LPKTS Šilalės filialo pirmininkė Terėzė Rubšytė-Ūksienė. Ižanginiame žodyje ji rašo: „Raudonasis slibinas gerai žinojo, jog nugalėti tau tos dvasių, paversti jėga užgrobtuosius tautiečius vergais, galės tik tada, kai patys šviesiausi bei tauriaus Lietuvos žmonės bus sunaikinti.“ Ir tai ne pirmojos knyga apie tremtį, žmonių kančią ir viltį. Pastaroji – jau šešta.

Enkavedistai elgesi žiauriai

Pirmuojuose knygos puslapiuose skaičiutojui pristatomas kunigas Vladislavas Taškūnas. Tai – didis teisybės skleidėjas, žydų gelbetojas, politikas, gulago kankinys. Krašties poetas Vytautas Mačernis savo eilėraštį „Aš pažinu karalių tavyje“ skyrė šiai iškiliai asmenybei. Eilėraštis parašytas 1942 metais, o jį ir šiandien deklamuoją aktoriai, moksleiviai, poeziją mêtstantys senjorai: „Per žemę mes praenam / Tik vienąsyk, tai būkime tvirti! / Kieno gyvenimas bus panašus į sodrią dainą / Tas nesutirps mirty“.

Kunigo V.Taškūno portretą sodriomis spalvomis tapo straipsnio autorė Zita Paulauskaitė. Apie jo dosnį ši-

dį, paprastą nuoširdumą byloja kuno testamento eilutės: „Nė vienas néra tikras, kur pabaigs savo gyvenimą, ir darau tą patvarkymą mirties atveju – kaslikis nuo šermenų, visą turtą išdalinti varšams.“ Toks buvo Telšiuose, Alsėdžiuose, Laukuvoje kunigo tarnystę éjės kunigas Vladislavas Taškūnas.

Né šiuolaikiuose siaubo filmuose nerasisime tokį epizodą, kurie aprašyti šioje knygoje. Autorius Antanas Ivinskis prisimena: „Tai įvyko 1944 metų Kūčių vakarą. Raudonosios armijos kariai sudegino Navardėnų kaimo Vlado Montvydo sodybą, o, norėdami įbauginti vietos gyventojus, taip pasielgė siekdamis sunaikinti V.Montvydo būrio partizanus.

Apie šiurpią egzekuciją, įvykdytą prieš 70 metų Varnių valsčiuje liudija jėgos struktūrų dokumentai, saugomi LYA. Randamį išrašą byloja: „Prieš 70 metų, šv. Onos vardiniu išvakarėse po kaimus pasipylė NKVD kariskiai. Jiems talkino vietiniai rusai – Lakcianas, Semenkovas, Grigorijus Gusarovas. Kaišiulėsnojo Dirmeikių sodyba, Dirmeikių sūnus bandė bėgti, tačiau jis peršovė ir sužeistą per duris ištumė į degantį namą. Duris išlauko pusės užrémė. Enkavedistams reikėjo ne tik šaudyti, bet ir žiauriai žudyti. Po egzekucijos žmonės ilgai nesiryžo artintis prie buvusios sodybos. Nesuvokiamas protu enkavedistų elgesys pribloškė: ant Dirmeikių kūno buvo užgriuves pečius, negyva motina laikė prie savęs priglaudus, įdrobulė suvyniotą savo kūdikį, o tėvassu peršautu sūnumi – prie durų. Septynis žuvusių Dirmeikius Pagirgždūčio kapinėse palaidojo kaimynai. Holivudo režisieriu ir scenaristu išmonę sovietų „režisieriai“, toli gražu, pranoksta.

Šioje knygoje randame atsakymą, kas vadovavo sovietiniam saugumui. Tai komandiruoti, jau turintys patirties

čekistai ir okupacinės armijos leitenantai, o vietiniai kolaborantai papildė jų gretas. Dalis jų vėliau buvo pripažinti Antrojo pasaulinio karo dalyviais, apdovanoti, naudojosi privilegijomis nors fronte niekada nebuko.

Apie kraštiečius su meile

Knygoje nemažai vienos užima prisiminimai apie iškilus to krašto žmones. Prisiminta kraštiečė poetė Sofija Šviesaitė, partizanų vadas Aleksandras Milaševičius-Ruonis, tapęs Vakaru Lietuvos (Jūros) srities vadu. Jam vadovaujant buvo atkurti Žemaičių ir Kęstučio apygardų štabai.

Apie partizanų veiklą pokario metais Šilalės rajone Jurgita Viršilienė rašo: „Represijos prieš Lietuvos gyventojus nebuko atsitiktinės ir chaotiskos. Jomis buvo siekiama sunaikinti Lietuvos politinės tautos pagrindą, Lietuvos valstybės socialinę ir politinę struktūrą. Žiaurios okupacinės valdžios represijos skatinė ginkluotis ir tam smurtui priešintis. Be to, svarbiausias motyvas, skatinantis jaunus žmones apsišpresti, buvo viltis atkurti nepriklausomą valstybę – laisvą demokratinę Lietuvos Respubliką. Partizanų junginių struktūra buvo tokia kaip reguliariosios Lietuvos kariuomenės. Okupacine valdžia pradėjo taikyti barbariškas akcijas – kiekvieno nukauto partizano kūną slapčia užkasdavo žyvduobėse, šiukslynuose, sumesdavo į šulinius. Visiškai nepaisyta pasaulio karų istorijos suformuluotos nuostatos, kad žuvęs priešas nėra priešas, ir niekinti jo palaiķi negalima. Dar vienas partizaninio judėjimo Lietuvoje pranašumas – jis stabdė rusų antplūdį į Lietuvą. To neišvengė Latvija ir Estija, kur partizanės kovos buvo silpnėsnės.“

Knygoje randame samprotavimų ir informacijos apie jaunimo sąmoningą

**Erškėčių
keliu**

VI

pasirinkimą nuožmiais pokario metais. Mokyklose kūrėsi pasipriešinimo grupės, būreliai, ir raginti jaunimą būti jų nariais nereikėjo. Jauni ir žvalus jie rinkosi laisvės kelią, tikėdami, jog auka bus verta Lietuvos laisvės. Deja... Šalia jaunystės nuotraukų knygoje publicuojami Atminties kalneliai, paminklai ir kryžiai, kur įrašyti žuvusių pajardės. Tų pačių, kurie kadaise pasirinko partizaninės kovos kelią. Tokia istorinė tikrovė. Tik Atgimimo metais ižvertinta partizaninė kova, rezistencija, nes ši kova mažais žingsneliais priartino Lietuvą prie laisvės ryto.

Ir Šilalės rajone daug pastatyta iškilių paminklų, iš tremties vietų pargabenti ten mirusių tautiečių palaikai, kasmėt rengiamos šventės, minėjimai, didvyrių pagerbimo šventės. Visa tai aprašyta ir sudėta į LPKTS Šilalės filialo rūpesčiu parengtas knygas. Knyga turi neišdildomą atmintį, jei ji randa tinkamą vietą mūsų namuose.

Aušra ŠUOPYTĖ

Švč. Marijos pasirodymas tremtiniams

Bronės KUNDROTIENĖS prisiminimai

Švč. Marijos altorių Barnyč kalėjime papuošdavome baltomis gėlėmis ir berželių šakomis. Pamaldoms vadovo buvęs klierikas Aloyzas Galvydis (kilęs iš Užpalių, Utenos rajono) su Brone Kerpiškyte – Vyžuonų bažnyčios choriste.

I pamaldas ateidavo tremtinės žemaitės iš Bagdanavos lagerio. Eidavo apie keturis kilometrus, o iš Karakatajus – apie šešis kilometrus.

Visi giedodavome bažnytinės giesmes. Aloyzas iš didelės maldaknygės gražias maldas skaitydavo.

Po pamaldų būdavo gegužinė. Aptertoje berželiais aikštéléje jaunimas šokdavo, dainuodavo. Armonika grodavo tremtinys iš Utenos rajono Vyžuonų miestelio Kvyklys, partizano Klojimo tévas.

Kartą pamaldų metu atskubėjo komendantas. Jis iššovė tris šūvius aukštyn ir sušuko: „Sueigos tremtiniams draudžiamos!“ Netoli klūpojusi žemaitė jam paaikiino: „Mes meldžiamės Lietuvai

laisvés, čia prie Švč. Marijos kedro“. Komendantas išakė kedrą nupjauti, supakoti malkoms, kurios bus panaudotos naujai pastatytai duonos kepyklėlei.

Tremtiniai nupjové kedro kamieną, nurideno nuo kalno (apie pusę kilometro). Ties kepykla pastatė paminklą ant gražių akmenų. Virš ant kedro išpjaustyti mano žodžių: „Išsiilgusi Laisvės lietuvių“ pakabino Švč. Marijos „abrozdėlį“. Papuošém vainikais.

Iš tų medžių, kurių smalą kramtydavom, padarė paminklui stogelį. Apsatė gegužinės aikštélé berželiais, padarė suolus. Ten melsdavomės, ten žaisdavo vaikučiai.

Būdama tremtyje, vos šešiolikmetė gimnazistė, klampiuose miškuose, tololi nuo geležinkelio, niūriame barake, tvankiamė nuo daugybės žmonių ir ryšulių, kartą išgirdau Galvydiénę sakant: „Artėja žiema, mergiūkštė visai paliegusi, be šeimos, čia tik močiutė, darginiškisdama iš traktoriaus tempiamu rogių susižeidė. Tik guli per dienas

ir rašo eilėraščius. Kaip ir visos čia. O dar tas, Jonas Žvirblis, (14 metų) vailėlis iš jų kaimo, visas bejėgis, suplyšęs, alkansas, tikžiūri, ką išsiūvargšių nutvėrus suvalgyti. Gaila močiutės. Ką jai paaukojam, jivaikams atiduoda, opatibadu miršta. Kojos sutinusios, visa išpurtusi nuo bado. Bėgtų tie vaikai į Lietuvą, kad ir kur pakliūtų, sako, už pabėgimą lageriuose kas dieną dykai duonos ir putros duoda, o čia žiemą visi trys baidu išmirs. Dar močiutę vieną visos šiaip taip iš maišeliuose turimo maisto išlaiktume, bet ir pačios nežinome, kaip per Sibiro šalčius badu nemirsime.“

„Vaikai neturi gailescio, – pasakė Labutienė, – tuo močiutė numirs baidu, tai ir supras“.

Tą pokalbi girdėjo Prūsas, barako seniūnas, atsakingas už visus, ir viso barako tremtiniai, Jonas Žvirblis, Aldona Repšytė (jai buvo 18 m.). Ji dirbo komendanto sekretore.

Įėjo močiutė. Tada pamačiau pamelusias lūpas, blizgančias nuo sutinimo

rankas ir kojas. Per naktį nemiegojau, meldžiausi, kūriaū planus. Prisiminiau Bolšaja Rėčka ir tremtinės Varnienės žodžius, kad tereikia persikelti per Anagarą, įsikibti į pravažiuojantį traukinį ir parvažiuosis į Lietuvą visus septynis tūkstančius kilometrus.

Tada apsisprendžiau su Jonu Žvirbliu bėgti, kad tik močiutę gailesčios moterys išlaikytų.

Kitą naktį, gailėdami močiutės, klūpedami ir verkdami meldėmės.

Auštant nušvito kalnas. Visi mūsų barako tremtiniai, aštuonios šeimos, stovėjo ryškioje šviesoje, ties savo gultais, nustebę. Prie lango stovėjo Marija baltais rūbais ir tris kartus nusilenkė. Persižegnojom ir išbégome. Buvenėje tremtiniai visa tai matė.

Repšytei padedant, močiutę išvezė į Talcų sanatoriją. Ten ji išgyveno dvejus metus. Mirdama kalbėjo Švč. Marijai maldas.

Apie mūsų pabėgimą visi žinojo, bet neįšdavė.